

Een tuin vol intriges maar nog vrij van imidacloprid

Bijen staan al tijden in de belangstelling, doordat het niet zo goed met ze gaat en door de politieke intriges rond voor bijen funeste bestrijdingsmiddelen als imidacloprid. Maar ook tweeduizend jaar geleden werd al over bijen en de imkerij gepubliceerd, en kende men het belang van de bij voor de productie van honing en bijenwas. 'Over honing, het hemels geschenk uit de lucht, gaat mijn volgend lied' is de openingszin van het vierde hoofdstuk van de 'Georgica' van de Romeinse boerenzoon en dichter Publius Vergilius Maro (70-19 v. Chr.). De complete Georgica, een dichtwerk van ruim tweeduizend regels, handelt over de landbouw in het oude Italië. De vier hoofdstukken zijn achtereenvolgens gewijd aan akkers, bomen, het vee en de bijen. Onlangs verscheen een nieuwe vertaling van dit vierde hoofdstuk, gemaakt en toegelicht door Marguerite Prakke. Al eerder, in 2004, was de complete Georgica in een vertaling door classicus Piet Schrijvers verschenen bij de Historische Uitgeverij. Het is uiteraard aardig om beide vertalingen te vergelijken. Die van Schrijvers is wellicht wat mooier en poëtischer, die van Prakke iets meer in modern taalgebruik uitgevoerd.

In de tijd van Vergilius wist men opvallend veel over het leven van de honingbij. Het sociale leven, de bouw van raten, het plamuurwerk met propolis om de bijenkorf af te dichten, het nut van goede drachtplanten ('Plant hier groene lavendel omheen en tijd die heerlijk / ruikt en een overvloed aan geurig bonenkruid en / laat de viooltjes drinken van de bron die daar opwelt (regels 30-32)' en het feit dat de bijen soms als een zwerm achter een koning aanvliegen en dan uit zicht verdwijnen, dat alles wordt beschreven. Wat men niet wist, is dat die koning eigenlijk een koningin is. Pas in de zeventiende eeuw toonde onze landgenoot Swammerdam aan dat de bijenleider van het vrouwelijk geslacht is.

De vermeende mannelijkheid van de bijenkoning vormde aanleiding tot de nodige metaforische dichtregels.

Vergilius was in zijn tijd getuige van de strijd om de heerschappij na de dood van Caesar. Eerst de slag bij Filippi waar een coalitie van Caesars adoptiezoon Octavianus, Marcus Antonius en senator Lepidus de moordenaars Brutus en Cassius vernietigde, vervolgens de strijd tussen Octavianus en Antonius, waarbij de eerste overwon en de tweede zelfmoord pleegde. De dichtregels 82-85: 'De koningen die je te midden van hun troepen herkent aan / hun vleugels, tonen een reuzenmoed in hun kleine lijfjes, / ze zijn verbeten en wijken niet voordat de één als / overwinnaar de ander op de vlucht heeft gedreven' zijn tegen deze achtergrond te duiden. En er waren (en zijn) meer parallellen te trekken tussen de bijenmaatschappij en de mensenwereld, denk daarbij aan hiërarchie en arbeidsdeling, opofferingsgezindheid en heldenmoed.

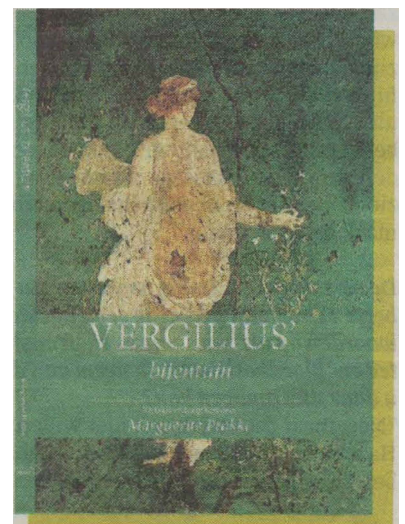
De voortplanting van bijen was een raadsel. De paring, waarvan we nu weten dat die hoog in de lucht plaatsgrijpt, was nooit waargenomen; *generatio spontanea* was de oplossing. Men kon bijen produceren door een tweejarig kalf dood te slaan en dan te laten rotten. Vergilius: 'Intussen gaat het lauwe vocht in het week gebeente / gisten en zie je er vreemdsoortige beestjes krioelen, / eerst nog zonder poten maar weldra met snorrende vleugels (r 308-310)'. Mij dunkt dat hij hier de honingbij en de aasvlieg met elkaar verwarde.

Het is vooral de schoonheid van de tekst die bekoort, zoals deze regels over de relatie tussen de koning(in) en de werkbijen: 'Hij houdt toezicht op 't werk, hij wordt bewonderd, / allen omringen hem luid gonzend in dichte drommen, / tillen hem schouderhoog en beschermen hem in de oorlog / met hun lijf om roemvol aan hun wonden te sterven (r 215-218).

Maar toen was er nog geen roemloos imidacloprid.

Jelle Reumer

Marguerite Prakke (vertaling en toelichting), **Vergilius' bijentuin**. Natuurmedia Uitgeverij, 124 pp. € 24,50.

Pas in de 17de eeuw toonde onze landgenoot Swammerdam aan dat de bijenleider van het vrouwelijk geslacht is